
Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO)

Advies over het voorontwerp van federaal plan Producten 2009 – 2012 – Naar een geïntegreerd productbeleid

- **gevraagd door de minister van Klimaat en Energie, Paul Magnette**
- **voorbereid door de werkgroepen Productnormen en Strategieën voor duurzame ontwikkeling**
- **goedgekeurd door de algemene vergadering van 5 februari 2009**
- **de originele taal van dit advies is het Nederlands**

Inhoudstafel

1. Samenvatting van het advies p 2

2. Situering en context p 2

3. FRDO advies over het voorontwerp van plan producten

3.1 Het principe van een geïntegreerd productbeleid p 4

3.2 Een betere integratie van het beleid p 5

As 1: De strategische aanwezigheid van België op internationaal niveau optimaliseren

As 2: Het nationale overlegkader verruimen

As 3: Duidelijke en nauwkeurige prestatiedoelstellingen vastleggen

As 4: De indicatoren en systemen voor impactevaluatie aanmoedigen

As 5: Het beleid vertalen

As 6: De transparantie en de toegang tot informatie verhogen in het kader van het verdrag van Aarhus

3.3 De instrumenten voor het beleid p 7

Regelgevende instrumenten

Markt- en belastinginstrumenten

De normalisatie

Sectorale overeenkomsten en overeenkomsten per bedrijfstak

Labeling en etikettering

Reclame en communicatie

3.4 Prioritaire producten p 12

3.4.1 Producten en installaties voor de Bouw p 12

Bouwmaterialen

3.4.2 Energieverbruikende toestellen p 13

3.4.3 Installaties en rollend materieel p 13

3.4.4 Biomaterialen en biobrandstoffen p 14

3.4.5 Voedingsproducten p 15

3.5 Uitvoeringsmodaliteiten en opvolging van het plan p 15

Bijlage 1 Technische opmerkingen p 16

Bijlage 2 Stemgerechtigde leden Algemene Vergadering 5/2 p 18

1. Samenvatting van het advies

De FRDO is verheugd dat, na een lange ontwikkelingsfase, dit voorontwerp van federaal plan producten gepubliceerd werd. De raad vindt de tekst niet steeds voldoende ambitieus en concreet, maar meent dat het in zijn geheel om een belangrijk beleidsinitiatief gaat. Positief is ook dat het voorontwerpplan tot stand is gekomen in ruim overleg met de stakeholders, waardoor het een grote kans tot slagen heeft. De raad vraagt dan ook dat de regering het plan snel bekrachtigt, zodat het binnen de gestelde termijnen uitgevoerd kan worden. Dit kan een aanzet vormen tot een integraal en geïntegreerd productbeleid op federaal vlak.

Het is positief dat het voorontwerpplan een uitvoeringskalender bevat en dat er ook een evaluatieproces is voorzien. De periode voor het uitvoeren van acties is evenwel weinig concreet ingevuld (2009-2012): de raad stelt voor een schema op te nemen met voor elk van de 45 acties een indicatie van de voorziene timing, en tevens van de verantwoordelijken, de middelen, en de eventuele participatie van maatschappelijke actoren. De raad vraagt hiertoe ook de nodige ondersteuning van de actoren.

De FRDO waardeert dat het voorontwerpplan in zijn algemene visie zowel streeft naar een “integraal” productbeleid (waarbij de totale milieu-impact van een product bekeken wordt over zijn hele levenscyclus) als naar een “geïntegreerd” productbeleid (waarbij niet alleen de milieu- maar ook sociale, economische en gezondheidsaspecten van het product bekeken worden). Om die doelstellingen te realiseren, is beleidscoördinatie nodig in ons land - zowel horizontaal (tussen beleidsdomeinen) als verticaal (tussen beleidsniveaus). Het voorontwerpplan vermeldt deze geïntegreerde aanpak als beginsel, maar zou er bij de uitwerking van de acties meer aandacht aan kunnen besteden. Zo is wat de sociale dimensie betreft, een belangrijke inbreng van andere overheidsdiensten mogelijk en wenselijk, om de horizontale dimensie van het plan te versterken. Wat de verticale dimensie betreft, vraagt de raad een aantal acties te coördineren met regionale en Europese initiatieven (met name acties 5, 7, 13, 14, 15, 16, “andere acties” bouwmaterialen).

Wat de instrumenten voor het beleid betreft, wijst de FRDO er op dat een zorgvuldige analyse nodig is om uit te maken welk instrument het meest geschikt is om beleidsresultaten te boeken. In vele gevallen zal niet één instrument, maar een combinatie van instrumenten die elkaar versterken, het beste resultaat opleveren. De raad formuleert enkele punctuele opmerkingen en suggesties in verband met de verschillende instrumenten die in het plan voorgesteld worden.

Waar het gaat om de prioritaire producten, meent de FRDO dat een globale visie op alle producten nodig is, maar dat men om praktische redenen inderdaad best eerst een aantal prioritaire producten kan bekijken in dit actieplan. Het is positief dat bij de keuze van die prioritaire productgroepen rekening is gehouden met de resultaten van wetenschappelijk onderzoek zoals de Europese EIPRO/IMPRO studie. De raad heeft een aantal opmerkingen en suggesties in verband met de voorstellen rond biomassa, voedingsproducten, voertuigen en bouwmaterialen.

2. Situering en context

[a] Zoals de minister in zijn adviesvraag schrijft, heeft het « Federaal Plan Producten 2009-2012. Naar een geïntegreerd productbeleid » tot doel “*de grondslagen te leggen voor een geïntegreerd productbeleid in België. Het komt er, in het kader van wat op Europees niveau bepaald is, op aan om via een hele reeks acties de vanuit milieuoogpunt beste producten te promoten en het gebruik van de schadelijkste producten te ontraden.*” Het voorontwerpplan is opgesteld door de FOD Leefmilieu in samenwerking met de Stuurgroep duurzame productie-en consumptiepatronen van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) en de Interministeriële conferentie Leefmilieu.

[b] Het Plan, en het geïntegreerde productbeleid dat nagestreefd wordt, kadert in een ruimere strategie die productie- en consumptiepatronen duurzamer wil maken. Deze strategie krijgt vorm zowel op internationaal, Europees, nationaal als regionaal niveau. Zo is er op internationaal vlak het Marrakech-proces voor een duurzame productie en consumptie (2003), initiatieven van de UN Division for Sustainable Development, van de OESO (o.a. het “Sustainable Building Project”), van UNEP ...

- [c] Op Europees niveau vormt “duurzame productie- en consumptiepatronen” één van de zeven thema’s van de nieuwe Strategie voor duurzame ontwikkeling van de EU (2006). In 2003 publiceerde de Commissie een Mededeling over een geïntegreerd productbeleid¹, onder meer op basis van een Groenboek in 2001, en afgelopen jaar stelde de Commissie een “Actieplan inzake duurzame productie- en consumptiepatronen” voor².
- [d] Daarnaast neemt de EU in de context van het productbeleid, tal van andere beleidsinitiatieven. Zo is er het Actieplan inzake milieutechnologieën (ETAP), de verschillende thematische strategieën (zie vooral de “thematische strategie natuurlijke hulpbronnen”³), het Europese energiepakket, het beleid inzake duurzame overheidsopdrachten, de richtlijn Energieverbruikende producten (EuP), de EMAS-benadering, het Europese ecolabel, de ecodesign-richtlijn ... Op die manier vormt het internationale – en vooral het Europese - niveau een belangrijke motor voor het productbeleid in ons land. Of zoals het voorontwerpplan hierover vermeldt: “De meeste doelstellingen in dit Plan vloeien voort uit de realisatie op Belgisch niveau van beleidskwesties die op Europees en/of internationaal niveau worden bepaald”.⁴
- [e] Het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling (1999) kondigde reeds een plan productbeleid voor ons land aan. Een voorontwerp van “federaal richtplan Productbeleid en Milieu” werd uiteindelijk gepubliceerd in 2002, en de FRDO adviseerde zowel over de hoofdlijnen als over het voorontwerp zelf.⁵ Dit richtplan werd evenwel niet aangenomen door de toenmalige regering. Het tweede Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling (2004) vermeldde in actie 16 opnieuw een plan productbeleid.
- [f] In 2007 stelde de administratie Leefmilieu opnieuw een ontwerpplan productbeleid op, waarbij zowel andere administraties als diverse stakeholders geraadpleegd werden. Verschillende maatregelen van dit ontwerpplan vormden een inbreng voor, en werden bijgestuurd door, de “Lente van het Leefmilieu”⁶. De zo aangepaste versie van het ontwerpplan ligt nu ter consultatie voor, en de finale versie wordt in maart 2009 ter goedkeuring voorgelegd aan de federale regering.
- [g] Het voorontwerp “Federaal Plan Producten 2009-2012. Naar een geïntegreerd productbeleid” omvat vier delen, waarin 44 acties vervat zijn. In het eerste deel worden context, doelstellingen en prioriteiten van een productbeleid geschetst. Deel 2 gaat nader in op de vraag hoe het productbeleid en de instrumenten ervoor beter geïntegreerd kunnen worden. Deel 3 behandelt een aantal prioritaire domeinen en producten (bouw, energieverbruikende toestellen, auto’s, biomassa, voeding) waarin dit actieplan vorm heeft gekregen. Tenslotte wordt nog iets gezegd over de opvolging en evaluatie van het plan in deel 4.
- [h] De FRDO ontving de vraag voor een advies over dit ontwerp van federaal plan producten in een brief van Minister Maignette, ontvangen op 30 oktober 2008. Het advies wordt voorgelegd aan de Algemene Vergadering van 5 februari 2009. De FRDO wijst erop dat hij reeds geadviseerd heeft over verschillende deelaspecten van dit plan: aankoopbeleid, ecodesign, hout, eco-innovatie, mobiliteit ... De raad zal dit waar relevant vermelden in dit advies, zonder evenwel de details te hernemen. Verder wijst de FRDO er ook op dat hij momenteel twee aspecten van dit plan aan het bekijken is in het kader van andere adviezen, namelijk fiscaliteit en voeding, en om die reden zal de raad in dit advies niet dieper ingaan op deze thema’s..

¹ Mededeling geïntegreerd productbeleid EU COM (2003) 302, Groenboek COM(2001)68

² COM (2008)397. Dit plan werd goedgekeurd door de Raad op ...

³ Zie Mededeling van de Commissie “Naar een thematische strategie voor het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen” (COM (2003)572 van 1 oktober 2003) en Mededeling van de Commissie “Thematische strategie voor het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen” (COM (2005)670 van 21 december 2005). De FRDO bracht hierover twee adviezen uit: FRDO 2007a09 en FRDO 2006a01.

⁴ Deel II 1 As 1 actie 1 (p 18)

⁵ FRDO 2002a07 en FRDO 2002a31

⁶ Het gaat hier om een consultatie-oefening in de Lente van 2008, waarbij de diverse overheden van het land en de stakeholders overlegden over milieu- en klimaatthema’s: zie www.lentevanhetleefmilieu.be

3. FRDO advies over het voorontwerp van plan producten

3.1. Het principe van een geïntegreerd productbeleid

- [1] De FRDO is verheugd dat, na een lange ontwikkelingsfase, dit voorontwerp van federaal plan producten gepubliceerd werd. De raad vindt de tekst niet steeds voldoende ambitieus en concreet (cf. een aantal opmerkingen en suggesties hierna), maar meent dat het in zijn geheel om een belangrijk beleidsinitiatief gaat. Positief is ook dat het voorontwerpplan tot stand is gekomen in ruim overleg met de stakeholders, waardoor het maatschappelijk gedragen is, en op die manier een grote kans tot slagen heeft. De raad vraagt dan ook dat de regering het plan snel bekrachtigt, zodat het binnen de gestelde termijnen uitgevoerd kan worden. Dit kan een aanzet vormen tot een integraal en geïntegreerd productbeleid op federaal vlak. Verder is het belangrijk om een duidelijke visie en actieplan te hebben tegen het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in 2010, zodat het thema in zijn ruimere context van een duurzamer productie- en consumptie ook een prominente rol kan spelen tijdens ons voorzitterschap. In 2010-2011 zal dit thema trouwens ook op de agenda komen van de Commissie duurzame ontwikkeling (CSD) van de Verenigde naties.
- [2] De FRDO waardeert dat het voorontwerpplan beide doelstellingen vooropstelt: een “integraal” productbeleid (waarbij de totale milieu-impact van een product bekeken wordt over zijn hele levenscyclus) en een “geïntegreerd” productbeleid (waarbij niet alleen de milieu- maar ook sociale, economische en gezondheidsaspecten van het product bekeken worden). In deel 1 onderstreept dit voorontwerpplan de sociale en economische prioriteiten van een productbeleid, naast de ecologische. Er wordt daarom voor een horizontale beleidsaanpak gepleit (tussen beleidsdomeinen) én ook voor een verticale (tussen beleidsniveaus). Verder heeft het ontwerpplan hierbij aandacht voor de samenwerking met de maatschappelijke stakeholders. De FRDO heeft voorheen reeds voor een dergelijke geïntegreerde benadering gepleit, en onderschrijft dan ook dit uitgangspunt. De raad meent wel dat de sociale dimensie die als prioritaire doelstelling vermeld staat, niet steeds voldoende uitgewerkt wordt in het voorontwerpplan. In die zin geeft het voorontwerpplan ook geen volledige invulling aan actie 2 van het tweede federaal plan inzake duurzame ontwikkeling. Bij de tussentijdse evaluatie in 2010 zou er dan ook meer aandacht moeten zijn voor de sociale dimensie van het productbeleid. Op dit vlak is een belangrijke inbreng van andere overheidsdiensten mogelijk en wenselijk, om de horizontale dimensie van het plan te versterken.
- [3] De raad meent dat ook de economische dimensie in het voorontwerpplan voldoende uitgewerkt dient te worden. Hierbij dient men ook oog te hebben voor de opportuniteiten die eco-innovatie en een verduurzaming van producten kan bieden voor de Belgische bedrijven (zie verder § 8).
- [4] Het voorontwerpplan productbeleid verwijst in zijn eerste deel naar het ruimere kader van duurzame productie en consumptie, dematerialisatie en het probleem van overconsumptie, maar behandelt deze onderwerpen niet specifiek. Het zou dan ook nuttig zijn hier te verduidelijken wanneer de vermelde “Strategie duurzame productie- en consumptiepatronen” bekendgemaakt wordt, waarbinnen zowel het productplan als het plan aankoopbeleid, MVO ... kaderen. De FRDO stelt in dit verband vast dat niet langer verwezen wordt naar de “ontkoppelingsstrategie” die het federale niveau samen met de gewesten zou uitwerken⁷, en waarover hij in 2007 adviseerde. In dit advies wees de raad er op dat een milieuwinst door het produceren van eco-efficiëntere producten soms verloren gaat door toegenomen consumptiehoeveelheden (rebound effect)⁸. Het uiteindelijke doel is te komen tot “*een vermindering van de materiaa- en energiestromen in de economie, in alle producten en productieprocessen*”⁹; en een. productbeleid

⁷ Cf 2e federaal plan duurzame ontwikkeling actie 15 §§ 31504 e.v.

⁸ Zie FRDO 2007a09 § 2, met o.a. verwijzing naar het rapport “Household consumption and the environment” van het Europees Milieu Agentschap (No 11/2005): “... *many pressures on the environment from household consumption continue to grow despite efficiency improvements. This is mainly because consumption growth outweighs gains in production and consumption efficiency*” (p 53)

⁹ Zie FRDO 2006a01 § 35, 2001a09 § 19, 2000a02 § 43, hernomen in 2002a06 fiche 5.2 en 2004a09§ 72.

dient dan ook aandacht te hebben voor deze problematiek, en voor de relatie tussen een beleid van “efficiency” en “sufficiency”.

3.2 Een betere integratie van het beleid

As 1: De strategische aanwezigheid van België op internationaal niveau optimaliseren

- [5] De FRDO waardeert de vermelding dat België een actieve bijdrage zal blijven leveren aan de ontwikkeling van een Europees geïntegreerd productbeleid (Actie 1, p 18). Het is voor ons land belangrijk zich in te schrijven in de Europese context: niet alleen door EU-regelgeving toe te passen of op te volgen, maar ook door proactief deel te nemen aan de Europese beleidsvoorbereiding vanuit een ambitieuze visie in eigen land. In zijn advies “multilevel governance” schreef de raad daarover: *“De relatie met het internationale niveau is geen éénrichtingsverkeer waarbij beslissingen alleen gedownload worden van het internationale naar het nationale, regionale en lokale niveau. De omgekeerde beweging, het uploaden van beslissingen vanuit de locale, regionale en nationale niveaus, is even essentieel voor het beleid.”*¹⁰
- [6] Het is positief dat België meer aandacht wil besteden aan de “task forces” die in het kader van het Marrakech-proces in het leven zijn geroepen. De FRDO stelt voor dat België effectief deelneemt aan de task force “duurzame overheidsaankopen”, gezien ons land op dit vlak aan een inhaalbeweging toe is.¹¹

As 2: Het nationale overlegkader verruimen

- [7] Actie 2 is gericht op verticale beleidsintegratie in ons land: het bevorderen van de samenwerking tussen federale en regionale overheden. De FRDO vindt dit een belangrijk punt, en heeft er reeds in verschillende adviezen op gewezen dat hierbij niet alleen het subsidiariteits- maar ook het mutualiteitsprincipe dient toegepast te worden. In die zin waardeert de raad dat het in deze actie niet alleen gaat om het inventariseren van federale en regionale initiatieven inzake productbeleid, maar ook om de identificatie van lacunes en overlappingen van de verschillende benaderingen. De FRDO heeft in een advies over de Lissabonstrategie reeds gepleit voor een “nationale” benadering die erin bestaat enerzijds “goede praktijken” te identificeren die tot alle niveaus verruimd kunnen worden, en anderzijds lacunes van het beleid op de verschillende niveaus te definiëren die vanuit de bevoegdheden van andere niveaus ingevuld kunnen worden (de “missing links”): “Op basis daarvan dient men acties te coördineren, synergieën te ontwikkelen, doelstellingen te bepalen en een stappenplan vast te leggen vanuit een synthesevisie.”¹²
- [8] In het in vorige paragraaf vermeld advies pleitte de FRDO meer specifiek voor een geïntegreerde en overkoepelende aanpak van eco-innovatie in ons land, en stelde hij voor daartoe een Commissie samen te stellen met naast de betrokken overheden ook de verschillende maatschappelijke actoren. De raad is dan ook verheugd dat actie 3 van dit voorontwerpplan de oprichting van een “Nationale Commissie voor Eco-innovatie” inhoudt, die een nationale ETAP¹³ zal vastleggen en opvolgen. Het is belangrijk dat deze commissie vertrekt van een SWOT analyse van de eco-innovatie in ons land, om zowel opportuniteiten als knelpunten in kaart te brengen, en van daaruit doelstellingen, acties en een uitvoeringskalender vastlegt.

As 3: Duidelijke en nauwkeurige prestatiedoelstellingen vastleggen

¹⁰ FRDO 2003a09 § 3

¹¹ Cf FRDO 2008a03 § 18

¹² Cf FRDO 2007 a12

¹³ ETAP: Het *Environmental Technologies Action Plan* (ETAP) werd goedgekeurd door de Europese lentetop van 25-26 maart 2004 op voorstel van de Commissie (COM(2004)38 van 28/1/2004). Zie ook ETAP-website Commissie: http://ec.europa.eu/environment/etap/index_en.htm

- [9] De twee hier vermelde acties “Per productcategorie milieuprestatiedoelstellingen vastleggen” (actie 4) en “Een milieuvriendelijk product definiëren” (actie 5) zijn ongetwijfeld nuttig, maar blijven vrij algemeen. Het zou ook nuttig zijn hier te verwijzen naar acties 7 (“Het ontwikkelen van een eenvoudige methode van levenscyclusanalyse van producten”) en 8 (“Marktoverzichten van de milieukwaliteit van producten uitwerken”) en de relatie tussen deze acties te verduidelijken. Wat actie 4 betreft, dient rekening te worden gehouden met de specificiteiten van de producten en de het marktaanbod. Verder is bij deze actie (en bij actie 8) aandacht nodig voor de situatie van KMO's, die slechts over beperkte middelen beschikken voor rapportering.
- [10] Verder meent de raad dat het nuttig zou zijn de hier vermelde acties 5 en 7 ook te bekijken in relatie met bestaande criteria voor milieuvriendelijke producten, om “dubbel werk” te vermijden en initiatieven zo goed mogelijk met elkaar af te stemmen. Zo dienen op Europees vlak de milieucriteria voor verschillende productgroepen van het Europese ecolabel meegenomen te worden, en de benchmarks van de ecodesignrichtlijn. In ons land zijn bijvoorbeeld de criteria in het federaal actieplan voor duurzame overheidsopdrachten een referentiebron. De FRDO heeft over dit actieplan onlangs een advies uitgebracht¹⁴, en verwijst naar dit advies voor zijn standpunt over de duurzaamheidscriteria die overheden dienen te hanteren bij aanbestedingen.

As 4: De indicatoren en systemen voor impactevaluatie aanmoedigen

- [11] Actie 6 van het voorontwerpplan beoogt de duurzaamheidstest (DOEB) aan te moedigen. De FRDO heeft in verschillende adviezen het belang van de DOEB onderstreept, als instrument om de coherentie van het beleid te bevorderen. In zijn recente advies over het derde federaal plan duurzame ontwikkeling merkte de raad hierbij op: “Na één jaar blijkt echter dat de DOEB-procedure nog steeds in de startfase zit, er is nog geen volledige DOEB uitgevoerd. Verder hebben de stakeholders geen inzage in de resultaten van het DOEB-proces, hoewel publieke en stakeholderparticipatie toch een basisconcept is bij impactbeoordeling.”¹⁵ *De FRDO vroeg daarom een bijkomende actie om de verdere ontwikkeling van de DOEB te sturen, met als doel tot een goed functionerende volledige DOEB-procedure te komen binnen de looptijd van het derde plan.* De actie dient de timing te vermelden, de organisatie, middelen, en de transparantie van het proces. Wat dit laatste betreft, herhaalt de FRDO zijn vraag voor een “website effectbeoordelingen” zoals die op EU-niveau bestaat, en in Vlaanderen opgestart is voor de MER (Milieu Effecten Rapportering).¹⁶ Op deze site zou men de DOEBs kunnen terugvinden in de verschillende stadia van uitvoering (screening, scoping, beoordeling).
- [12] De tweede actie (nr 7) binnen deze as “indicatoren en impactevaluatie” betreft het ontwikkelen van een eenvoudige methode van levenscyclusanalyse (LCA) van producten. De FRDO meent dat dit een nuttige oefening kan zijn, maar vraagt enkele verduidelijkingen. Wie zal deze studie uitvoeren, op welke termijn? Hoe verhoudt deze actie zich tot actie 5 “een milieuvriendelijk product definiëren”? Er dient ook aandacht te zijn voor de mogelijke tekortkomingen van vereenvoudigde LCA's, met name dat bepaalde milieu-effecten niet langer verrekend zouden worden en zo een vertekend beeld zou kunnen ontstaan. Zo werd bij de LCA's in het kader van de Europese EuP (Energy Using Products) richtlijn geen rekening gehouden met het verlies aan biodiversiteit, grondstoffenverbruik en toxiciteit. Verder meent de FRDO dat de resultaten van de studie over een eenvoudige LCA-methodologie inderdaad met de betrokken sectoren besproken dienen te worden, maar ook met de andere betrokken actoren (cf actie 9). Het is aangewezen de actoren reeds bij de aanvang van het onderzoek te betrekken, en niet te wachten tot de voorstelling van de resultaten.

As 5: Het beleid vertalen

- [13] De FRDO vindt de relatie tussen deze as en de eronder vermelde actie 8 “Marktoverzichten van de milieukwaliteit van producten uitwerken” niet duidelijk. Verder vraagt de raad de relatie te specificeren tussen deze actie en de acties 5, 7 en 4 (een milieuvriendelijk product definiëren,

¹⁴ FRDO 2008a05

¹⁵ FRDO 2008a 03 § 17

¹⁶ Zie resp. <http://ec.europa.eu/governance/impact/index.htm> en <http://www.mervlaanderen.be/>

vereenvoudigde LCA voor producten en milieuprestatiedoelstellingen per productcategorie vastleggen).

As 6: De transparantie en de toegang tot informatie verhogen in het kader van het verdrag van Aarhus

[14] Actie 9 behelst een regelmatig overleg met de stakeholders over speciale producten of beleidskwesties. De raad vraagt bij die stakeholders ook expliciet de syndicale organisaties te vermelden. Verder zou het ook nuttig zijn dit overleg te plaatsen binnen bestaande overlevormen, al dan niet van structurele aard: het ad hoc overleg in verband met het Belgisch standpunt in het kader van de implementatie van de EuP-richtlijn, het ecolabelcomité, de CCIM-stakeholdervergaderingen, het overleg via de FRDO ... Een gecoördineerde aanpak is hier belangrijk, waarbij overlevormen op elkaar afgestemd worden.

3.3 De instrumenten voor het beleid

[15] Vooraleer op specifieke instrumenten in te gaan, wijst de raad er op dat een zorgvuldige analyse nodig is om uit te maken welk instrument het meest geschikt is om beleidsresultaten te boeken. Daarbij dient men rekening te houden met determinanten als de productgroep, de milieu- en gezondheidsimpact van het product, de marktstructuur, bestaande regelgeving, de prijsgevoeligheid van het product ... In vele gevallen zal niet één instrument, maar een combinatie van instrumenten die elkaar versterken, het beste resultaat opleveren.

Regelgevende instrumenten

[16] De raad onderschrijft de doelstelling in overleg met de maatschappelijke actoren het regelgevend kader te versterken, en een ambitieuzer maar ook duidelijker en strikter juridische basis te bieden voor het productbeleid. Een vereenvoudiging en harmonisering van de regelgeving wordt hier terecht als aandachtspunt vermeld.

Markt- en belastinginstrumenten

[17] De raad wijst er op dat hij reeds in een aantal adviezen suggesties gedaan heeft wat dit instrument betreft, zowel in het domein van energie als van vervoer.¹⁷ Zo stelde hij dat België op Europees vlak een verlaging van de BTW voor milieuvriendelijke producten en energiebesparende maatregelen moet bepleiten, zoals de aankoop van energiezuinige verlichting. Op het vlak van vervoersfiscaliteit bepleitte hij recent een aantal beleidsinitiatieven¹⁸. De FRDO zal deze problematiek herbekijken en aanvullende voorstellen formuleren in zijn advies "fiscaliteit in het kader van duurzame ontwikkeling" dat momenteel in voorbereiding is, en vraagt dat bij de uitvoering van het plan productbeleid in de toekomst ook rekening zou worden gehouden met dit laatste advies, dat dit jaar gepubliceerd wordt.

[18] Wat betreft actie 10 die het voorontwerpplan hier voorstelt ("de oprichting van een groene belastingcommissie ondersteunen") vraagt de FRDO een verduidelijking van de samenstelling van deze commissie. Gaat het om een commissie van kabinetsleden, overheidsambtenaren en/of experts? Worden ook de stakeholders betrokken? Indien het gaat om dezelfde Commissie die in het voorontwerp van federaal plan duurzame ontwikkeling 2009-2012 (vopdo) aangekondigd wordt, zou een verwijzing naar dit vopdo zeker op zijn plaats zijn – temeer dat daar meer concreet ingegaan wordt op de samenstelling, taken en timing van deze commissie en de eraan gekoppelde werkgroep. In zijn advies over het vopdo onderstreepte de raad het belang van een actie om tot een fiscaliteit te komen in samenhang met duurzame ontwikkeling, en vroeg hij aan het proces van deze actie te bespoedigen door sneller over te gaan van de onderzoeksfase (referentiekader, inventaris, studiedag) naar de actiefase (maatregelen): "*De op te richten werkgroep zou reeds in 2009 in plaats van 2010 zijn denkpistes moeten kunnen voorleggen om fiscaliteit beter te integreren in het duurzame-ontwikkelingskader. Er bestaat immers reeds heel*

¹⁷ Cf FRDO 2001A09, 2002A07, 2008A03 en 2007A09

¹⁸ Cf FRDO 2001A09, 2002A07, 2008A03 en 2007A09

wat onderzoek en advies op dit vlak, zowel in binnen- als buitenland, en de raad wijst erop dat er momenteel op Europees niveau belangrijke ontwikkelingen aan de gang zijn.”¹⁹

- [19] Verder wijst de raad er op dat in eigen land zowel de FRDO als de Hoge Raad van Financiën momenteel bezig zijn met deze problematiek. Staatssecretaris Clerfayt van zijn kant had een werkgroep aangekondigd met overheden en stakeholders²⁰, ter opvolging van de fiscale pistes in de “Lente van het leefmilieu”. De werkzaamheden van een nieuwe “groene belastingcommissie” (en/of een eventueel daarmee verbonden werkgroep) dienen dan ook met al deze initiatieven afgestemd te worden, om efficiënt en binnen een redelijke termijn tot conclusies te komen.
- [20] De FRDO onderschrijft zowel actie 11 “rationaliseren steuninstrumenten” als actie 12 “informatie over milieupremies centraliseren”. De raad heeft reeds in zijn “klimaatadvies” van 2005 gepleit voor “de invoering van één enkel informatiepunt voor burgers en lagere overheden en de ondernemingen (in samenwerking met de gewestelijke, provinciale en gemeentelijke overheden)”.²¹ Verder is de raad van mening dat het huidige premiestelsel voor REG en hernieuwbare energie niet steeds de meest rendabele oplossingen op energetisch vlak begunstigt, en te weinig tegemoetkomt aan de noden en mogelijkheden van minder begoede gezinnen. Tevens dient nagedacht over oplossingen voor woningen die verhuurd worden, om eigenaars te stimuleren de nodige investeringen te doen voor een rationeler energiegebruik.
- [21] Actie 13 mikt op het vervangen van “energievreters” door minder energieverbruikende toestellen. De FRDO deelt het hier vermelde standpunt dat gezinnen met een laag inkomen vaak niet of in mindere mate beschikken over energiezuinige toestellen, omdat de aanschaf ervan duurder is dan die van “energievreters”. De actie bestaat erin “ dat de regering de meest gepaste economische instrumenten zal bestuderen” om de toegang tot milieuvriendelijker producten te bevorderen: de FRDO vindt dit een te vage benadering, en vraagt de administratie een concreet voorstel te doen ter invulling van deze actie. Dit voorstel dient te passen in de ontwikkelingen rond de implementatie van de EuP-richtlijn voor deze producten (koelkasten en wasmachines): positieve economische instrumenten zijn enkel verantwoord voor producten die voldoen aan de minimumcriteria die overeenkomen met de benchmarks in deze richtlijn. Tenslotte wijst de raad er op dat niet alleen bij de aankoop van energieverbruikende toestellen, maar ook van andere producten (bv voeding en kleding) de sociale dimensie belangrijk is. Doorgaans zijn producten met een label immers duurder, wat voor minder begoeden een drempel kan vormen.
- [22] De FRDO meent dat het voorontwerpplan in deze context ook dient te verwijzen naar de regionale initiatieven inzake “energiescans” in de woningen van particulieren, als eerste analytische stap inzake energieverbruik. Ook hier dringt een goede samenwerking tussen de overheden in ons land zich op. In een recent advies haalde de FRDO in dit verband de “energiesnoeiërs” aan als uit te breiden initiatief. Energiesnoeiërs zijn kortgeschoolden en langdurig werkzoekenden die via een “Energiesnoeiërsbedrijf” in de sociale economie, energiescans en energiebesparende maatregelen uitvoeren in woningen. Het initiatief ervoor kwam van de Vlaamse overheid, maar werd ook gesteund door de toenmalige federale Staatssecretaris voor Sociale Economie en Duurzame Ontwikkeling.²²

De normalisatie

- [23] Wat normalisatie betreft, pleitte de FRDO reeds in zijn advies over het Groenboek Geïntegreerd productbeleid (2001a09n) voor een aanpak waarbij de levensloopbenadering (van grondstoffase tot afvalfase) van producten in rekening wordt gebracht. De raad onderschrijft dan ook actie 14 die tot doel heeft milieu-aspecten te integreren in de werking van het Bureau voor Normalisatie. Het is belangrijk deze werkzaamheden af te stemmen met de Europese ontwikkelingen, in het kader van de eenheidsmarkt. Verder pleit de raad voor een transparant normalisatieproces, waarbij geïnteresseerde stakeholdergroepen betrokken worden.

¹⁹ FRDO 2008a03 § 45

²⁰ Zie http://www.lentevanhetleefmilieu.be/de_workshops/fiscale_maatregelen

²¹ FRDO 2005a08 § 66

²² Cf FRDO 2008a03 § 120

Sectorale overeenkomsten en overeenkomsten per bedrijfstak

- [24] De FRDO ziet de in het voorontwerpplan voorgestelde sectorale overeenkomsten als interessante instrumenten. Wat de overeenkomst met de distributiesector betreft (actie 15.1) zou meer concrete informatie nuttig zijn over de geplande initiatieven (inhoud van de overeenkomsten, timing ...) en is het aangewezen bij de discussies over specifieke productgroepen ook de belanghebbende producenten te betrekken. Er is een link noodzakelijk met de Europese initiatieven terzake, met name het “retail forum” dat aangekondigd werd in de mededeling van de Europese Commissie over het “actieplan inzake duurzame consumptie en productie en een duurzaam industriebeleid”.²³ Bij de doelstellingen dient het objectief aangehaald om het marktaandeel van milieuvriendelijke producten te vergroten.
- [25] Waar het gaat om actie 15.2 “Overeenkomst met de banksector”, wijst de raad op reeds bestaande initiatieven op het vlak van het toekennen van leningen met lage rentevoet voor energiebesparende investeringen. In het Brusselse en Waalse Gewest zijn reeds interestloze leningen mogelijk voor energiebesparende maatregelen in woningen van kansarmen.²⁴ Er moet echter worden opgemerkt dat de korte termijn die voorzien is voor de terugbetaling van deze leningen, problemen stelt. Verder is er ook het “Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost” (FRGE) dat als opdracht heeft *“tussenbeide te komen in de financiering van structurele maatregelen om reducties van de globale energiekost in particuliere woningen te bevorderen voor de doelgroep van de meest behoeftigen en het verstrekken van goedkope leningen voor structurele maatregelen om reducties van de globale energiekost in woningen bezet door privé-personen en dienstig als hoofdverblijfplaats te bevorderen”*. De raad onderschrijft het voorstel in het voorontwerp van derde plan duurzame ontwikkeling en de “Lente van het leefmilieu”²⁵ om dit (federale) fonds beter af te stemmen met de (regionale) woningfondsen, hun werking ter verruimen op het vlak van energiezuinig en milieuvriendelijk bouwen en deze fondsen beter bekend te maken.²⁶
- [26] Op die manier zou ook het “derde-investeerdessysteem”, waar het FRGE een beroep op doet, uitgebreid worden. De raad meent dat het om een zeer nuttig instrument gaat, maar dat meer nodig is dan de hier bepleitte informatiecampagnes²⁷ om het uit te breiden.²⁸ De raad meent dat het zeker in de huidige economische context nuttig zou zijn vraag en aanbod te stimuleren door middel van een programma van prefinanciering van duurzame overheids- en ondernemingsprojecten²⁹ en door de derdepartijfinanciering voor kansarmen te verruimen, en suggereert de denkoefening hierover die tijdens de “Lente van het Leefmilieu” opgestart werd, snel verder te zetten.
- [27] Tenslotte vraagt de raad om in de overeenkomst met de banksector ook het thema van de duurzame beleggingen en het maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) op te nemen. De Raad acht het wenselijk dat de discussies in het kader van dit overleg ook betrekking zouden hebben op minimum criteria voor het maatschappelijk verantwoord investeren, en dat hier voorafgaand een maatschappelijk debat wordt gevoerd. De raad wijst er op dat de overheid over

²³ COM (2008)397 van 16/7/2008 –

Zie <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0397:FIN:NL:PDF>

²⁴ Zie www.bruxellesenvironnement.be

²⁵ Zie http://www.lentevanhetleefmilieu.be/de_workshops/klimaat_en_energie/resultaten

²⁶ De beslissing in het relanceplan van de federale regering dd 11/12/2008 om de middelen van het Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost te verhogen met 200 miljoen EUR, is alvast een stap in de goede richting (zie http://www.belgium.be/nl/binaries/herstelplan_tcm117-29600.pdf)

²⁷ Maatregel 2 van actie 15.2

²⁸ Cf FRDO 2005a08 § 66: “Het principe van de derde investeerder ontwikkelen en veralgemenen, zowel voor de particulieren als voor de gemeenschappen (scholen, overheden ..).

²⁹ De federale overheid heeft wat deze derdepartijfinanciering betreft, met de oprichting van Fedesco (Federal Energy Service Company) een belangrijke stap gezet. De ministerraad besliste op 16/1/09 de middelen van Fedesco te verhogen in het kader van het relanceplan : zie <http://www.presscenter.org/archive/20090116/e0324779e0f255821fb820bfbfdcea15/?lang=nl>

verschillende instrumenten beschikt om maatschappelijk verantwoord beleggen te bevorderen³⁰, en vraagt bij de concrete toepassing ervan, vooraf te overleggen met de stakeholders. Wat MVI bij de overheid betreft, stelde het actieplan MVO (actie 3) dat “de diverse overheden aangemoedigd worden om in hun aanbestedingen voor het beheer van hun financiële middelen rekening te houden met criteria van maatschappelijk verantwoord investeren”³¹. In zijn advies over dit actieplan MVO vroeg de raad hierbij duidelijk te maken welke de door de overheid gehanteerde criteria van MVI zijn. De raad vraagt bij het vastleggen ervan, te overleggen met de stakeholders³²

Labeling en etikettering

- [28] De FRDO onderschrijft de doelstelling van actie 16 “duidelijker informatie op labels” die vertrekt van de vaststelling dat de wildgroei van labels eerder een bron van verwarring is dan een hulpmiddel voor de consument. Het zou nuttig zijn in deze context te verwijzen naar de site www.labelinfo.be, die informatie biedt over de verschillende bestaande initiatieven. De raad pleit voor een harmonisering van labels, en voor labels op basis van wetenschappelijk onderbouwde gegevens.
- [29] De raad vindt het positief dat de overheid “uiteenlopende initiatieven om de efficiëntie van zulke labels te evalueren” financieel zal ondersteunen, mits het om degelijke initiatieven gaat. Verder vraagt de raad in dit kader ook aandacht voor sociale en DO-labels.
- [30] Actie 18 “De leesbaarheid van de informatie over de ecologische gevolgen van producten verbeteren” is zeer nuttig. De energie-etikettering van huishoudtoestellen (A, B, C, D ..) wordt terecht een “success story” genoemd. Het gaat om begrijpelijke informatie voor de doorsneeconsument, met als bijkomend voordeel dat *alle* producten uit de betreffende productgroep geïnclassificeerd worden (in tegenstelling tot type 1 labels die enkel voorkomen op milieuvriendelijke producten). Er is wel nood aan een eenvoudig systeem (van A voor het beste product tot G voor product met de slechtste performantie). De huidige praktijk (met A+ of A++ bij bepaalde productgroepen) of de nieuwe voorstellen (met 1 voor de slechtst scorende producten tot 7 of 8 of 9 of... voor de best scorende producten) dreigen volgens onderzoek onduidelijkheid te scheppen bij de consument.³³ Verder is het nodig de categorieën regelmatig te herzien, om aan te sluiten bij de technologische evolutie van de producten.
- [31] De raad vraagt bij de pilootprojecten in eigen land voor een leesbare informatie over de ecologische gevolgen van producten, zowel producenten, groot- en detailhandel als syndicale, milieu- en consumentenorganisaties te betrekken. Verder dringt de raad aan op afstemming met het Europese niveau en andere EU-lidstaten.

Reclame en communicatie

- [32] Reclame behoort als vorm van commerciële informatie, tot de communicatie-instrumenten. Deze kunnen zowel duurzame aankopen bevorderen als tegengaan. De FRDO vindt het nuttig aan beide aspecten aandacht te besteden. Hiertoe kan een instrument om de ecologische impact van een reclamecampagne te meten, die ook reeds in het voorontwerp van derde federaal plan duurzame ontwikkeling aangekondigd werd, een nuttige concretisering zijn. Een gelijkaardig systeem als Ecopublicité, reeds toegepast in landen als Frankrijk, Duitsland en de UK, kan hier als inspiratiebron dienen. Dit initiatief mag dan wel niet beperkt blijven tot een denkoefening: het moet een referentie worden voor de sector en het beleid, ook waar het gaat om nieuwe reclametechnieken via internet en GSM.

³⁰ FRDO 2006a02 §§ 40 en 41

³¹ Federaal actieplan MVO in België, ICDO, 25 oktober 2006 – zie <http://www.poddo.be/uploads/documentenbank/c73c31ce50cfae3a86abeefe6ebacb75.pdf>

³² cf FRDO 2008a03 § 20

³³ Cf onderzoek 2008 van bureau Ipsos MORI in opdracht van BEUC: zie <http://docshare.beuc.org/docs/3/ABFIDHICKJIMHKKBBONMGJFDPDBW9DBWBD9DW3571KM/BEUC/docs/DLS/2008-00800-01-E.pdf>

- [33] In een recent advies merkte de raad op dat *“De consument correct informeren” een belangrijk principe is, ook wanneer het om commerciële boodschappen gaat. Correct informeren betekent evenwel ook informeren over verschillende aspecten van een product. In die optiek dient men de regelgeving te zien van reclame voor bepaalde producten, waarbij bepaalde gegevens verplicht vermeld moeten worden. Dit kan bijvoorbeeld tot doel hebben de consument te informeren over gezondheidsrisico's (tabak) of milieu- of energieprestaties van een bepaald product (voertuigen).*³⁴
- [34] Wat dat laatste punt betreft, stelt het voorontwerpplan voor om in het “Forum tot reflectie en actie” (zie paragraaf 36) een voorstel te behandelen om de energieklasse van het voertuig (A, B, C ...) te vermelden naast de verplichte vermelding van de CO₂- uitstoot van wagens in de publicitaire boodschappen, gezien er geen referentiepunt bestaat over de CO₂-uitstoot per kilometer. De raad wijst er op dat hij zich hierover in voorbije adviezen³⁵ reeds uitgesproken heeft, en vraagt deze elementen mee te nemen in de discussies van het Forum, net als de resultaten van de “Lente van het Leefmilieu”.
- [35] In hetzelfde advies suggereerde de raad om voor reclame voor vliegtuigreizen een bij voorkeur Europese informatieverplichting met betrekking tot de CO₂ equivalente-uitstoot uit te werken, analoog aan deze die van kracht is voor auto's, om de consument bewust te maken van de externe kosten die dit vervoermiddel met zich brengt.³⁶
- [36] De FRDO meent dat het “forum tot reflectie en actie” dat hier vermeld wordt en waarvan de oprichting voorzien is in het voorontwerp van derde federaal plan duurzame ontwikkeling, zeker nuttig is om tot een kritische reflectie te komen over de verschillende aspecten van reclame in een duurzame-ontwikkelingsperspectief. De FRDO vraagt hierbij alle relevante stakeholders te betrekken om een open en constructieve discussie en een brede maatschappelijke inbreng te garanderen.³⁷ Verder is het belangrijk de werking van dit nieuwe overleginitiatief af te stemmen met de activiteiten in andere overlegstructuren, zoals de Raad voor Reclame, de Raad voor het Verbruik, le Conseil supérieur de l'audiovisuel, de Raad voor cultuur, jeugd, sport en media ...
- [37] Wat de herziening van de reclamecode betreft, stelt de FRDO vast dat er momenteel binnen de Raad voor het Verbruik over een aanpassing van de reclamecode gediscussieerd wordt. De raad vraagt dat men om redenen van coördinatie bij dit overleg ook de acties terzake zou bekijken die aangekondigd worden in het voorontwerpplan. Daarnaast werd aan de raad gesignaleerd dat de « Association of Communication Companies (ACC) » waarin de meeste communicatiebureaus vertegenwoordigd zijn, aan een Charter werkt over reclame en duurzame ontwikkeling.

3.4 Prioritaire producten

- [38] De FRDO meent dat een globale visie op alle producten nodig is, maar dat men om praktische redenen inderdaad best eerst een aantal prioritaire producten kan bekijken in dit actieplan. Het is positief dat bij de keuze van die prioritaire productgroepen rekening is gehouden met de resultaten van wetenschappelijk onderzoek zoals de Europese EIPRO/IMPRO studie, die aantoont welke producten de grootste milieu-impact hebben en waar men de grootste milieuwinst kan boeken. Verder zou het nuttig zijn vooraf eraan te herinneren dat een beleid inzake “duurzame producten” een onderdeel is van de hiërarchische ketenbenadering “voorkomen – hergebruik – duurzame producten – recycling – afvalverwerking.”
- [39] De FRDO vraagt dat het beleid inzake prioritaire producten naast de milieu- en economische dimensie, ook de sociale dimensie meeneemt. Zoals reeds in § 2 vermeld, is hier een belangrijke inbreng van de betrokken overheidsdiensten mogelijk en wenselijk. In zijn recente advies over duurzame overheidsopdrachten noteerde de raad in verband met de sociale criteria dat deze “samen met de gewesten en de gemeenschappen en de stakeholders (moeten) worden uitgewerkt, zoals voorgesteld in optie 2 van actie 2.3. Bestaande internationale verdragen en akkoorden (IAO normen, de rechten van de mens, de sociale, politieke en culturele rechten

³⁴ Cf FRDO 2008a03 § 59

³⁵ 2008a03 § 59, 2004a02 § 166 en 2007a09 § 116,

³⁶ FRDO 2008a03 § 59 en 60

³⁷ FRDO 2008a03 § 61

ICESCR, rechten van inheemse volkeren UNDRIP, recht op water, recht op voedsel,), de bestaande sociale wetgeving in de EU en in ons land en de criteria van het sociaal label kunnen hiervoor een vertrekpunt zijn.”³⁸ Daarbij moeten de gekozen criteria en de toepassing ervan conform de vereisten van de EU regelgeving zijn en van de internationale akkoorden die België ondertekend heeft. De raad vraagt dat België een aanpak waarbij de drie dimensies van duurzame ontwikkeling meegenomen worden, verder zou ontwikkelen en ook op Europees vlak zou bepleiten, onder meer in het kader van zijn EU-voorzitterschap in 2010.

3.4.1 Producten en installaties voor de Bouw

Bouwmaterialen

- [40] De FRDO stelt vast dat bij de uitwerking van de maatregelen in dit luik veel aandacht gaat naar type III verklaringen³⁹, namelijk EPD's⁴⁰. EPD's bieden bepaalde mogelijkheden, maar hebben ook beperkingen waar het gaat om het informeren van consumenten en professionelen. Daarom zou het nuttig zijn hier ook te wijzen op het bestaan van type 1 verklaringen die bevattelijke informatie geven over milieu- en gezondheidseffecten van hernieuwbare en minerale grondstoffen (zie labelinfo.be). Verder zijn wat de EPDs betreft, een aantal preciseringen nodig – bijvoorbeeld waar het gaat om de databank; over het beheer en de toegankelijkheid ervan. Bij een vergelijking van constructie-elementen op basis van EPD dient men zich steeds te vergewissen of er ook geen verschillen zijn op technisch (bv levensduur) en economisch vlak (bv prijs per eenheid). Verder dient de volledige milieu-impact van het product bekeken te worden over zijn hele levenscyclus.
- [41] Onder “andere acties” vermeldt dit hoofdstuk: “*Samenwerken met gewestelijke initiatieven omtrent evaluatie van milieu-impact van bouwproducten op gebouwniveau*”. De FRDO meent dat ook op andere vlakken samenwerking met de regio's nuttig is. Zo is in Vlaanderen eind 2004 een project Duurzaam Wonen en Bouwen (DUWOBO) gestart, een transitieproces waarbij diverse actoren betrokken zijn, en dat in november 2007 leidde tot een “transitie-agenda”.⁴¹ De raad meent dat het nuttig zou zijn om na te gaan waar het federale niveau dit en andere bestaande initiatieven kan versterken met concrete maatregelen. Men zou de Duitse “alliantie voor werkgelegenheid en milieu” als inspiratiebron kunnen gebruiken om overheden en actoren samen te brengen rond een ambitieus project om duurzaam bouwen en energiebesparende renovaties aan te moedigen.⁴²
- [42] Verder is de FRDO van mening dat de overheid op het vlak van duurzaam bouwen een voorbeeldrol kan en dient te vervullen. In dit verband meent de raad dat de Regie der Gebouwen tegen 1 januari 2010 ambitieuze certificeringscriteria voor de energiestaties van openbare gebouwen zou moeten opstellen en aanwenden voor al zijn transacties (aankoop, huur, verkoop, verhuur), en hierover rapporteren via de ICDO. Die energiestaties dienen ook opgevolgd via het EMAS-certificeringssysteem, waarvoor de FRDO recent een versnelde invoering in alle FODs, PODs en federale parastatalen bepleitte⁴³. In dit verband herhaalt de FRDO ook zijn vraag om de “cellen duurzame ontwikkeling” in de overheidsadministraties voldoende slagkracht te bieden, zodat ze effectief impact kunnen hebben op het beleid van de betrokken FOD/POD.⁴⁴
- [43] De raad onderschrijft tevens de conclusie van de “Lente van het Leefmilieu” dat de overheid voor zijn nieuwbouw de passiefstandaard zou moeten hanteren als concept, en bij renovatie de lage-

³⁸ FRDO 2008a05 § 30

³⁹ Zie voetnoot 32

⁴⁰ EPD: Environmental Product Declaration. Deze milieu-informatie van type 3 wordt bepaald door de norm ISO 21930

⁴¹ zie <http://www.lne.be/themas/duurzaam-bouwen-en-wonen/algemeen/transitiemanagement-duwobo/transitiemanagement-duurzaam-wonen-en-bouwen> en § 30 van FRDO 2007a12

⁴² Cf ook FRDO 2008a03 § 115. De federale regering suggereert dit eveneens in zijn relanceplan van 11 december 2008 (C4) : zie http://www.belgium.be/nl/binaries/herstelplan_tcm117-29600.pdf

⁴³ Cf FRDO 2008a03 § 43

⁴⁴ Cf onder meer FRDO 2008a03 § 42

energie-standaard.⁴⁵ De raad meent dat dit ook zou moeten gelden voor de sociale woningbouw in ons land.

- [44] Tenslotte merkt de raad in verband met de instrumenten voor duurzaam bouwen op dat de federale regering in december 2008, in het kader van het economisch relanceplan⁴⁶, een gedeeltelijke BTW-verlaging aankondigde voor nieuwbouwwoningen (van 21 naar 6 % voor de eerste schijf van 50.000 EUR). De raad meent dat het in een duurzame-ontwikkelingsbenadering nuttig zou zijn om bij toekomstige maatregelen in dit domein, zo mogelijk fiscale verminderingen te moduleren volgens de energiewaarde van de woning, om zo de lage-energie- en passiefstandaard meer te promoten. .

3.4.2 Energieverbruikende toestellen

- [45] Actie 27 gaat over een “studie ter bijdrage van de implementatie van EuP en de installatie van geschikte overlegstructuren” maar vermeldt niet wie dit onderzoek zal uitvoeren en wanneer dit zal gebeuren. Deze actie is nuttig, maar beperkt, en de raad meent dat hier bijkomende acties nodig zijn om de doelstellingen in te vullen die het voorontwerpplan formuleert inzake energieverbruikende toestellen.

3.4.3 Installaties en rollend materieel

- [46] Actie 30 “Financiële stimuli ten voordele van het leefmilieu ontwikkelen” blijft beperkt tot het schetsen van de context, er zijn geen concrete voorstellen in vervat. De FRDO wijst op de voorstellen die hij heeft gedaan in recente adviezen. Zo kan, inzake verkeersbelasting en belasting op inverkeerstelling, *“rekeningrijden via een gesofistikeerde kilometerheffing op termijn wellicht de beste optie (zijn) ter vervanging van de huidige fiscale regeling. Een dergelijk systeem kan technisch uitgebouwd worden zonder een globale verhoging van de belastingen met zich mee te brengen voor de Belgen.”*⁴⁷ De Raad vroeg wel met een aantal sociale en economische randvoorwaarden rekening te houden, en wijst er op dat die kunnen variëren naargelang het gaat om rekeningrijden in het geval van vrachtvervoer en rekeningrijden voor personenverkeer. In afwachting van dit systeem van rekeningrijden meent de raad dat een modulering van de verkeersbelasting en de belasting op inverkeerstelling volgens uitstootcriteria van het voertuig⁴⁸ een interessante piste is. Deze belastingen kunnen de consument immers een belangrijk prijssignaal geven. De raad herinnert eraan dat naast het financiële instrument nog andere instrumenten ingezet kunnen worden om tot een meer duurzame mobiliteit te komen: verbetering van het aanbod, technologische aanpassingen, sensibilisering ... Ook hier zal het combineren van meerdere invalshoeken en het koppelen van verschillende instrumenten nodig kunnen zijn om effect te bereiken.⁴⁹

- [47] Ook wat zijn voertuigenpark betreft, heeft de overheid een voorbeeldrol te spelen. In het voorontwerp van derde federaal plan duurzame ontwikkeling is een actie opgenomen “verplicht aankopen van de meest milieuvriendelijke wagens voor wagenparken van de overheid”. De FRDO drong er in zijn advies terzake op aan bij de aankoop van overheidsvoertuigen effectief rekening te houden met de gemiddelde CO2-uitstoot én met andere milieucriteria (zoals de uitstoot van fijn stof, en streefcijfers hiervoor in te voeren voor de komende jaren. Dit geldt niet enkel voor de administratie: ook de regeringsleden en hun kabinetten dienen hun voorbeeldrol te vervullen op dit vlak. De omzendbrief van vorig jaar over het wagenpark van de federale kabinetten was alvast een stap in de goede richting.⁵⁰

⁴⁵ Cf FRDO 2008a03 §§ 41-43

⁴⁶ Zie http://www.belgium.be/nl/binaries/herstelplan_tcm117-29600.pdf

⁴⁷ FRDO 2007a09 § 108 en 2008a03 § 89

⁴⁸ In zijn advies 2007a09 § 109 verwees de raad hierbij naar het criterium van de Ecoscore van het voertuig. Deze meetmethode, ontwikkeld door het VITO, brengt niet alleen de CO2-emissies maar ook fijn stof en andere emissies in rekening.

⁴⁹ Cf FRDO 2007a09 § 78

⁵⁰ Cf § 75 van FRDO 2008a03

Verder dienen de overheden in ons land hun verantwoordelijkheid op te nemen inzake de verticale integratie van het mobiliteitsbeleid. De bevoegdheden op het vlak van mobiliteit zijn immers verdeeld tussen de verschillende beleidsniveaus, en er is samenwerking nodig om tot een efficiënt beleid te komen. Het overleg op dit vlak lijkt evenwel stroef te verlopen. Zo is het Nationaal Mobiliteitsplan, dat reeds in het eerste Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling aangekondigd werd, nog steeds niet gerealiseerd.⁵¹

- [48] De FRDO heeft reeds meermaals gewezen op het gevaar van fijn stof in ons land, en de installatie bepleit van een roetfilter in voertuigen om de uitstoot van dit fijn stof te beperken.⁵² Terzake verwijst de Raad naar zijn advies over het Plan Lucht, dat in februari 2009 gepubliceerd wordt.

3.4.4 Biomaterialen en biobrandstoffen

- [49] De FRDO waardeert dat in dit voorontwerpplan specifiek aandacht gaat naar biomassa en biobrandstoffen. Voor zijn standpunt terzake, verwijst de raad naar zijn advies “biomassa” en zijn Advies “over productnormen voor composteerbare, biologisch afbreekbare, hernieuwbare en ggo-vrije materialen”⁵³.
- [50] Wat specifiek actie 36 “Oprichting van een nationaal waarnemingscentrum voor de biomassa” betreft; vraagt de raad dat de vermelde jaarlijkse balans van de biomassastromen en het rapport over de eventuele lacunes publiek beschikbaar zouden zijn.
- [51] Het voorontwerpplan vermeldt als doelstelling een sterkere integratie van de duurzame productie van biomassa niet bestemd voor voedingswaren in het toekomstige Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. De FRDO vraagt meer duidelijkheid over de financiering ervan.

3.4.5 Voedingsproducten

- [52] Dit luik van het voorontwerpplan vermeldt dat de FRDO begin 2009 om advies zal gevraagd worden over “duurzame voeding”, en de raad waardeert dat zo de maatschappelijke actoren betrokken worden bij deze problematiek. In zijn advies over het voorontwerp van derde federaal plan duurzame ontwikkeling onderstreepte de raad dat ons land op korte termijn nood heeft aan een echt actiegericht beleid inzake voeding, waarbij verschillende aspecten van duurzame ontwikkeling en volksgezondheid samen bekeken worden (zowel economische, sociale als milieu- en gezondheidsbepaalingen).
- [53] Bij actie 43 “Een nationale coördinatie organiseren over het thema milieu/voeding” dient verduidelijkt of het vermelde “federaal platform dat tot de Gewesten kan worden uitgebreid” hetzelfde is als het “forum Duurzame Voeding” aangekondigd in het voorontwerp van derde federaal plan duurzame ontwikkeling. De raad vraagt hoe dan ook de stakeholders te betrekken bij deze - nuttige- coördinatie-oefening.
- [54] Voor actie 44 “Naar een kader voor etikettering van de voedingsproducten” wijst de raad als bijkomende inbreng op pijler 6 van het charter “De 10 pijlers voor de voedselketen” die de actoren van de voedselketen⁵⁴ eind 2008 ondertekenden. Pijler 6 gaat specifiek over informatie rond milieu-aspecten: *“De actoren van de voedselketen engageren zich om te informeren over milieu-aspecten gelinkt aan voedingsproducten met inbegrip van de reeds verwezenlijkte milieuverbeteringen. De administratieve lasten die voortvloeien uit de informatie-uitwisseling tussen de verschillende schakels moeten zo beperkt mogelijk gehouden worden. De informatie naar de consument, moet objectief, juist en verstaanbaar zijn. Ze moet bovendien een duidelijke toegevoegde waarde betekenen.”*

⁵¹ Cf de FRDO-adviezen over mobiliteit 2004a02 en 2007a09

⁵² Cf FRDO 2007a09 § 100 en 2008a03 § 94

⁵³ Resp. FRDO 2008 a 04 en 2007a04

⁵⁴ Het gaat om verenigingen die de landbouwers vertegenwoordigen (Boerenbond, FWA en ABS), de mengvoederfabrikanten (BEMEFA-APFACA), de voedingsindustrie (FEVIA) en de distributie (FEDIS),

[55] Wat betreft actie 45 “Invoering van pilootprojecten voor een duurzame voeding in grootkeukens”, vraagt de FRDO om alle relevante stakeholders te betrekken bij de uitwerking van het lastenboek.

[56] De FRDO meent dat in de context van duurzame voeding ook dient verwezen naar de visconsumptie in relatie tot de visvangst, en naar het beleid terzake (zie o.a. het “Nationaal Operationeel Programma voor de visserijsector”). De uitputting van bepaalde visbestanden door overbevissing kan immers niet alleen tegengegaan worden door reglementering (visquota) en economische steuninstrumenten voor duurzamer vistechnieken⁵⁵, maar ook door het bevorderen van een duurzame visconsumptie. Een eerste stap daartoe is het informeren van de consument en de industriële afnemers (grootkeukens) over bedreigde vissoorten, zodat ze voor duurzamer alternatieven kunnen opteren.”⁵⁶

3.5. Uitvoeringsmodaliteiten en opvolging van het plan

[57] De FRDO waardeert dat het voorontwerpplan een uitvoeringskalender bevat en dat er ook een evaluatieproces is voorzien. De periode voor het uitvoeren van acties is evenwel weinig concreet ingevuld (2009-2012): de raad suggereert een schema op te nemen met voor elk van de 45 acties een indicatie van de voorziene timing, en tevens van de verantwoordelijken, de middelen, en de eventuele participatie van maatschappelijke actoren. Daarbij vraagt de Raad dat de nodige ondersteuning wordt voorzien om de opvolging door alle actoren mogelijk te maken.

⁵⁵ De boomkorvisserij is de dominante methode in de Belgische visserij, maar deze visvangstmethode heeft significante milieu-effecten door de bijvangst van ondermaatse en niet-commerciële soorten, die tot overbevissing leidt, en door de negatieve impact op de zeebodem en al wat er leeft. Ten slotte vergt deze vistechniek veel energie en is er bijgevolg een hoge brandstofconsumptie.

⁵⁶ Cf § 105 van FRDO 2008a03. De raad wees hier op informatietools zoals de “viswijzer” (beschikbaar op de website www.goedevis.nl). Deze vermeldt niet alleen vis met een label (zoals MSC - Marine Stewardship Council), maar beoordeelt ook alle andere vissen en schaal- en schelpdieren die in de handel zijn op duurzaamheid via een kleurindeling (groen, oranje en rood). Dit is een goed voorbeeld in het kader van actie 18 “leesbare informatie over de ecologische gevolgen van producten” van dit voorontwerpplan

Bijlage

Technische opmerkingen – suggesties voor tekstverduidelijkingen

- over het algemeen worden de termen “duurzaam”, “groen” en “verantwoord” door elkaar gebruikt in het plan, terwijl ze een verschillende betekenis hebben; er zou dus meer duidelijkheid moeten komen, ofwel door deze noties beter te onderscheiden, ofwel door meer uitleg te geven over wat precies bedoeld wordt
- p 10 tot 16: de kadertjes op deze pagina's leveren vaak nuttige achtergrondinformatie, maar zouden met het oog op de leesbaarheid beter ofwel in de tekst verwerkt worden waar het onderwerp aan bod komt, ofwel in bijlage opgenomen (met verwijzing in de tekst)
- p 11, voorlaatste zin: “duurzame economisch groei” zou best door “duurzame economisch ontwikkeling” worden vervangen
- p 29 onderaan: wat is het “nationale biodiversiteitsplatform”? Bv. verwijzen naar site www.biodiversity.be
- p 31 onderaan: wat wordt bedoeld met een “generisch model” ?
- p 32 lijn 10: zko's in plaats van zmo's
- p 35 lijn 3: meer informatie geven over “Green private procurement”
- p 38 actie 21: het zou nuttig zijn hier te wijzen op reeds bestaande studies rond doelgroepen: Zie bv Goorden “Determinanten Huishoudelijk Energiegebruik”, Onderzoek in opdracht van viWTA: Universiteit Antwerpen, Februari 2005 ; Rousseau – Nemry – Zaccari “Specifying household profiles for more efficient energy demand side management” zie <http://www.belspo.be/belspo/fedra/proj.asp?l=en&COD=CP/50>; Bartiaux “Do information and environmental awareness work? Mental compartmentalisation and consumers' behaviours” 2006
...
- p 39 actie 22 “COV-uitstoot”: wordt hier VOS bedoeld?
- p 43 § 3 “Het gebruik van hernieuwbare materialen ... is algemeen bestudeerd”: wellicht wordt bedoeld “zal bestudeerd worden”. Graag ook bijkomende informatie over deze studie: wie zal die wanneer uitvoeren? Idem voor het in actie 25 vermelde “prenormatief onderzoek”
- p 44 actie 26: de titel van deze actie komt niet overeen met de inhoud. Beter zou zijn aan de titel toe te voegen : “... in verband met de kwaliteit van de binnenlucht”
- p 49 actie 29 : wat zijn “bronnenvretende” producten?
- P 66 regel 5: wat wordt bedoeld met “de geometrie van het net”?

Bijlage 1

Aanwezige en vertegenwoordigde stemgerechtigde leden op de algemene vergadering van 5 februari 2009

- De 4 voor- en ondervoorzitters:
T. Rombouts, I. Callens, A. Panneels, J.-Y. Saliez.
- 4 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming:
R. de Schaetzen (Natagora), G. De Schutter (World Wide Fund for Nature - Belgium), J. Gilissen (IEB), J. Miller (IEW), J. Turf (Bond Beter Leefmilieu).
- 3 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking:
A. Heyerick (VODO), B. Gloire (Oxfam-Solidarité).
- De 2 vertegenwoordiger van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen:
Christian Rousseau (Test-Achats), Catherine Rousseau (CRIOC)
- 2 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties:
J. Decrop (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique), D. Van Daele (Fédération Générale du Travail de Belgique)
- De 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties:
A. Nachtergaele (Federatie Voedingsindustrie), I. Chaput (Essenscia, M.-L. Semaille (Fédération wallonne de l'agriculture), A. Deplae (Union des Classes Moyennes), P. Vanden Abeele (Unie van Zelfstandige Ondernemers), O. Van der Maren (Fédération des entreprises belges).
- de 2 vertegenwoordiger van de energieproducenten:
H. De Buck (Electrabel), F. Schoonacker (Samenwerkende Vennootschap voor Productie van Elektriciteit-SPE)
- de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus:
M. Carnol (Université de Liège), R. Ceulemans (Universiteit Antwerpen), L. Helsen (Katholieke Universiteit Leuven), D. Lesage (Universiteit Gent), J.-P. van Ypersele de Strihou (Université Catholique de Louvain), E. Zaccarï (Université Libre de Bruxelles)

Totaal: 29 van de 38 stemgerechtigde leden

Vergaderingen ter voorbereiding van dit advies

De werkgroep productnormen heeft op 8 december 2008, 9 en 19 januari 2009 vergaderd over dit advies. Tijdens de eerste vergadering werd de adviesvraag toegelicht door de heer Denis POHL (FOD Leefmilieu).

Personen die meewerkten aan de voorbereiding van dit advies

Voorzitter en ondervoorzitter

- Prof. Luc LAVRYSEN (UGent, voorzitter van de werkgroep productnormen)
- Mevrouw Delphine MISONNE (Facultés Universitaires Saint Louis, vice-présidente du groupe de travail normes de produits)

Stemgerechtigde leden en hun vertegenwoordigers

- M. Jean BAETEN (VBO)
- Mevr. Esmeralda BORGO (BBL)
- M. Jehan DECROP (CSC)
- M. Arnaud DEPLAE (UCM)
- Mevr. Birgit FREMAULT (VBO)
- Μμε Αννε ΠΑΝΝΕΕΛΣ (ΦΓΤΒ)
- Δηρ Τομ ΘΥΙΝΤΕΛΙΕΡ (Φετωια)
- Δηρ Γεερτ ζΑΝΧΡΟΝΕΝΒΥΡΓ (ζΒΟ)
- M. Olivier VAN DER MAEREN (VBO)
- Dhr. Gert VANDERMOSTEN (VODO)
- Mme F. VAN TIGGELEN (Essencia - DETIC)
- Mme Valérie XHONNEUX (IEW)

Secretariaat

- Jan De Smedt
- Vania Malengreau
- Koen Moerman